

KULTURMILJØER I HOLBÆK BY
KASERNEOMRÅDET

Historie

I begyndelsen af 1900-tallet blev det i det daværende Krigsministerium besluttet, at der skulle udpeges seks nye garnisonsbyer på Sjælland, hvoraf Holbæk var den ene.

Mens der i Holbæk var en udpræget stemning for at fordele soldaterne i en række små private kaserner rundt omkring i byen, så staten helst, at der blev opført et nyt, samlet anlæg.

Efter længerevarende økonomiske forhandlinger blev det i 1912 besluttet at opføre en infanterikaserner, en artillerikaserner og et sygehus på den gamle dyrskueplads. Den udskrevne arkitektkonkurrence blev vundet af Egil Fischer og Olaf Petri, som tegnede selve kaserneanlægget. Johannes Strøm Tejsen tegnede Garnisonssygehuset mens Svend Sinding var arkitekt bag Kommandobygningen og Gymnastikhuset.

I følgende beskrivelse er bygningerne navngivet efter deres oprindelige funktion. Nummereringen fremgår af fotoregistreringskoret side 5:

Anlægget består af Infanterikasernen (1 og 2), Ridehuset (3) og Eksercerhuset (4) med mellemliggende eksercerplads (5), Artillerikasernen (6) med tilhørende batteristalde (7 og 8), kanonmagasiner (9 og 10), Kommandobygningen (11), Gymnastikhus (12) med tilhørende stald og depot (13), værkstedsbygning (14) og Garnisonssygehuset (15).

Kasernerne blev nedlagt i 1980 og er i dag omdannet til boliger og kulturelle formål.

Arkitektur

Bygningerne er anlagt i en stram, symmetrisk komposition, og udgør næsten en lille by i sig selv. Enkelte bygninger falder uden for kompositionen, dog uden at det i nævneværdig grad påvirker oplevelsen af anlægget. En akse udgår fra anlæggets største bygning, Artillerikasernen, og forstærkes af to nord-sydgående længer. En stor plads dannes i anlæggets midte af de to fredede haller, Ridehuset og Eksercerhuset. Aksen afsluttes i det rum, der opstår mellem de to bygninger, der udgør Infanterikasernen. En tværgående akse (Kasernevej) adskiller de to kaserner og forstærkes af en fin husrække mod øst.

Anlæggets arkitektoniske stil præges af nationalromantiske strømninger, hvilket bl.a. aflæses i tagenes særlige udformning og i brugen af tegl og træ som primære materialer. Stilen ses tydeligst i Kommandohuset samt i de to haller, Eksercerhuset og Ridehuset (bemærk granitsokkelen), mens Infanterikasernen og Artillerikasernen har et lidt strammere arkitektonisk udtryk. Dog bindes bygningerne sammen af tagenes horisontale vinduesbånd. Brugen af tagmaterialer er ikke konsekvent, da der både er brugt sort tegl, rød tegl, tagpap og skifer.

Der kan spores mange originale elementer i anlægget, og særligt fremstår de to fredede bygninger, Ridehuset og Eksercerhuset, meget velbevaret. Anlægget bærer præg af en del mindre tilføjelser og ombygninger (bl.a. nyere vinduer og kviste), hvilket har betydning for oplevelsen af anlæggets autenticitet.

Ridehuset og Eksercerhuset (fredede): De to næsten identiske bygninger er helt centrale for anlægget i kraft af deres placering omkring eksercerpladsen. Deres unikke arkitektur kommer til udtryk gennem grundmurede gulstensfacader med udvendige stræbepiller på langsiderne samt tagets cirkelbuede konstruktion med vandrette (blændede) vinduesbånd øverst i tagfladens længderetning. **(Foto 10 og 11).**

Eksercerpladsen: Det grønne rum i midten af anlægget er af lige så stor betydning som bygningerne i sig selv. Det er vigtigt for oplevelsen af kaserneområdet og understreger både akser og anlæggets fysiske omfang. Træernes placering virker lidt for tilfældig i forhold til den stramme symmetriske opbygning. **(Foto 8 og 9).**

Infanterikasernen: De symmetrisk anlagte bygninger er ligesom resten af anlægget opført i gul tegl med en karakteristisk tagform, der deles i to af et gennemgående bræddebeklædt vinduesbånd. Bygningernes grundplan karakteriseres ved sine små knæk. Bygningerne er udformet som hestesko med åbninger mod hinanden, men det interne gårdrum er uklart defineret pga. hegn og beplantning. **(Foto 4).**

Artillerikasernen: Anlæggets hovedbygning ud fra hvilken den nord-syd-gående akse udgår. Grundplanen er hesteskoformet og en høj midtrisalit med lodret vinduesbånd og ur i gavlen giver bygningen et højtideligt udtryk. Aksevirksomheden forstærkes af to længer, de tidligere batteristalde, som nu har ændret funktion (og udtryk). **(Foto 17).**

Kommandobygningen: Den statslige administrationsbygning, som nu bliver brugt til kommunale formål, falder uden for anlæggets symmetriske grundplan, men tilpasser sig alligevel smukt sine omgivelser. Den skråtstillede facade med det monumentale hovedindgangsparti vender ud mod den tidligere eksercerplads og giver et tydeligt billede af, at der fra denne bygning var kontrol over området. Facaden er i stueetagen præget af mønstret murværk. **(Foto 6 og 7).**

Symmetri, akser og materialevalg: Den stramme symmetriske komposition er i sig selv det vigtigste element i forståelsen og oplevelsen af kaserneområdet. Kombineret med et konsekvent materialevalg opfattes anlægget som en helhed og ikke som en samling enkeltstående bygninger. Eksempler viser dog, at man skal være varsom for ikke at bryde den stramme komposition.

BESKRIVELSE AF KULTURMILJØ: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

TRUSLER/SÅRBARHED

Anlæggets symmetriske komposition betyder, at det er særligt sårbart over for elementer, der forstyrrer den etablerede orden (et eksempel på dette er skuret i Artillerikasernens gårdrum - der er dog givet til-ladelse til et tilsvarende skur øst for akser). Hvis oplevelsen af sammenhæng og symmetri skal bevares, må man være konsekvent i forhold til tilføjelser på bygninger og i rummene mellem dem.

Beplantning, veje og stier er med til at understrege vigtige linjer og akser i anlægget, dog er konsekven-sen ikke så stor. Som eksempel bør det nævnes, at beplantningen i Infanterikasernens gårdrum snarere slører end forstærker oplevelsen af rummet. Udfører man fremover beplantningsprojekter i kaserneom-rådet, bør det overvejes, hvorvidt de bidrager positivt til strukturen og helhedsoplevelsen.

De tilbageværende originale bygningsdele (såsom døre, porte og vinduer) bør så vidt muligt vedlige-holdes og bevares, da uovervejede ændringer/udskiftninger af sådanne detaljer kan have en negativ indvirkning på det samlede anlægs arkitektoniske udtryk og autenticitet.

BEVARINGSTILTAG

Konkrete tiltag

I 1983 udlagde en ny lokalplan Infanterikasernens bygninger til boliger, og i 2005 overtog en visions-gruppe med baggrund i Holbæks kultur- og fritidsliv en række af kasernens øvrige bygninger, som ellers havde stået tomme i en lang årrække. Initiativerne bragte ny energi til området, og diversiteten i bygnin-gernes anvendelse har givet kasernen karakter af byområde.

Ovenstående eksempel viser, at bygninger med stor kulturhistorisk værdi, som har stået tomme i flere år, kan vækkes til live gennem ny anvendelse. Når man ikke længere bevarer blot for bevaringens skyld, men rent faktisk udnytter potentialet i de gamle bygninger, opstår der en synergieffekt mellem før og nu. På denne måde kan begreberne *bevaring* og *kulturarv* give ny mening.

Vigtige pointer

- Det er vigtigt for kaserneområdets fortsatte liv, at bygningernes anvendelse bibeholdes, forstærkes og udvikles, men med fortsat respekt for de arkitektoniske og kulturhistoriske værdier.
- Rummene mellem bygningerne er som tidligere beskrevet lige så vigtige for strukturen som bygnin-gerne i sig selv. Det bør overvejes, hvorledes man fremover kan forbedre og forstærke anlæggets plad-ser, så de både tilgodeser den symmetriske komposition og området generelle anvendelse.
- Områdets forbindelser til byen og til Østre Anlæg kan forstærkes. Udnyt de eksisterende akser og undgå at skabe *bagsider* som f.eks. facaderne mod Anders Larsensvej.

KORT: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Kort over kulturmiljøets afgrænsning, bygningernes oprindelige funktion samt angivelse af, hvor fotografierne er taget.

1 2	Infanterikaserner	3	Ridehus	4	Eksercerhus	5	Eksercerplads	6	Artillerikaserner	7 8	Batteristalde
9 10	Kanonmagasiner	11	Kommandobygning	12	Gymnastikhus	13	Stald og depot	14	Værksted	15	Garnisonssygehus

FOTOREGISTRERING: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Foto 1:

Kasernen afskærmes af Østre Anlæg mod Munkholmvej.

Foto 2:

Byggelinjen på Kasernevej forstærker den øst-vest-gående akse gennem kaserneområdet.

Foto 3:

Ankomsten til kaserneområdet fra øst.

Foto 4:

Infanterikasernens vestbygning set fra Carl Reffsvej/Borgmester N. E. Hansensvej. Bemærk den parallelforskudte tagform.

FOTOREGISTRERING: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Foto 5:

Pladsen mellem Infanterikasernens bygninger er pga. beplantning, hegn, skure og parkering ikke så klart defineret, og områdets hovedakse fornemmes kun i ringe grad pga. eksercerpladsens træer.

Foto 6:

Kommandobygningen falder uden for anlæggets symmetriske komposition, men tilpasser sig i øvrigt flot i anlægget.

Foto 7:

Kommandobygningens skråstillede facade lukker det nord-østlige hjørne af. Fra bygningen kan man overskue eksercerpladsen.

Foto 8:

Fra Kasernevej fornemmes anlæggets nord-sydgående hovedakse.

FOTOREGISTRERING: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Foto 9:

Træerne på eksercerpladsen varierer i størrelse og er placeret en anelse for tilfældigt i forhold til at understrege anlæggets stramme komposition.

Foto 10:

Ridehuset (fredet). Bygningen bærer præg af nationalromantiske strømninger med sin svungne tagform, materialevalget og den kraftige granitsokkel. Bemærk det horisontale vinduesbånd øverst, som genfindes i både Infanterikasernen og Artillerikasernen. Bygningen fungerer i dag som fitness-center.

Foto 11:

Eksercerhuset (fredet). Bygningen er næsten identisk med Ridehuset, med hvilken den danner afgrænsningen af eksercerpladsen. De karakteristiske murede stræbepiller giver de to haller et solidt og nærmest monumentalt udtryk.

FOTOREGISTRERING: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Foto 12:

Gårdrummet mellem Eksercerhuset og Gymnastikhusets stald- og depotbygning. Bemærk det lille tårn med kegletag - et typisk nationalromantisk træk.

Foto 13:

Gymnastikhuset er ligesom Kommandobygningen tegnet af arkitekt Svend Sinding. Bygningerne skiller sig ud fra resten af anlægget ved decorationerne i murværket.

Foto 14:

Den ene af Artillerikasernens to fløjbygninger (tidl. batteristald) er synligt ombygget og bruges nu til erhvervsformål. Portene er erstattet af vinduespartier og en række nyere zinkinddækkede kviste er tilføjet på bygnignens vestside.

Foto 15:

De karakteristiske røde porte i Artillerikasernens østlige fløjbygning.

FOTOREGISTRERING: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Foto 16:

Udsnit af Artillerikasernens østlige fløjbygning. Autenticiteten i de lettere slidte, men oprindelige bygningsdetaljer, understreger anlæggets kulturhistoriske værdier.

Foto 17:

Artillerikasernens monumentale arkitektur danner udgangspunkt for anlæggets nord-sydgående hovedakse.

Foto 18:

Steenstrups Allé 75: Den tidligere værkstedsbygning fra 1913 (nu enfamiliehus) er i Kommuneatlas Holbæk udpeget med høj bevaringsværdi, ligesom hovedparten af anlæggets øvrige bygninger. Det er karakteriseret ved sit helvalmede tag og skiller sig skalamæssigt ud fra det øvrige anlæg. I forgrunden ses det tidligere ammunitionslager, som er sammenbygget med Gymnastikhuset.

Foto 19:

De to tidligere kanonmagasiner karakteriseres ved røde porte og tegltage og danner anlæggets afgrænsning mod syd.

FOTOREGISTRERING: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Foto 20:

Boligområdet øst for kasernen er forsøgt tilpasset kasernebygningerne i arkitektur og skala.

Foto 21:

Fra Anders Larsensvej i syd er der adgang til anlægget via en lille asymmetrisk placeret allé.

Foto 22:

Tilgængeligheden fra Anders Larsensvej er ikke god, og man fornemmer, at anlægget har en bagside.

Foto 23:

Anders Larsensvej 2: En markant villa fra 1934 med symmetrisk gavlfacade. Smukt placeret som en hjørnesteen for enden af Carl Reffsvej ved den sydvestlige del af kaserneområdet.

FOTOREGISTRERING: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Foto 24:

Carl Reffsvej 88 er opført i 1931 og spiller fint op til kasernen på vejens modsatte side.

Foto 25:

Kasernens facade mod Carl Reffsvej. Bygningerne bindes sammen af en mur af varierende højde, som giver anlægget et lukket udtryk.

Foto 26:

Hovedadgangen fra byen til området sker fra krydset ved Borgmester N. E. Hansensvej/Carl Reffsvej/Kasernevej. Kasernens bygninger indrammer den grønne eksercerplads.

Foto 27:

Garnissionssygehuset set fra Borgmester N. E. Hansensvej. Sygehuset er tegnet af Johannes Strøm Tejsen, det er opført samtidig med kasernen men skiller sig stilmæssigt ud fra den øvrige arkitektur.

KILDEHENVISNING: KASERNEOMRÅDET, HOLBÆK

Miljøministeriet. Skov- og Naturstyrelsen
Kommuneatlas Holbæk
1993

Michael Hertz
Holbæk i hundred år
1986

Albert Thomsen
Holbæk Købstads Historie, bd. 5
1936-42

Holbæk Kommune
Lokalplan nr. 70
1983

www.kulturkasernen.dk

www.kulturarv.dk/fbb

Registreringen er foretaget d. 5. juli 2012.